

**МАРИАНА ТИНЧЕВА-ЕКЛЕСИЯ
ПЪТУВАНЕ КЪМ ВЕЧНАТА,
ОСВЕТЕНА ЗЕМЯ**

chitanka.info

Аз, Иисус, изпратих Своя Ангел да ви засвидетелствува това в църквите. Аз съм коренът и родът Давидов, утрената и светла звезда. И Духът и невестата казват: дойди! и който чува, да каже: дойди! и който е жаден, да дойде, и който желае, нека взема от водата на живота даром.

(Откр. 22:16–17)

Когато един християнин тръгва към Израел, независимо от причините, които го водят натам, обикновено слага в ръчната си чанта Новия завет. На всяка цена ще измине поне няколко стъпки от земния път на Иисус и ще отпие глътки от извори, които не е вкусвал преди. Когато група поклонници тръгнат от близо и далеч по светите места Назарет, Витлеем, Йерусалим — те вече очакват докосване до светинята на Духа, Който ги е повикал. Както каза Георги Тодоров, ръководител на нашата група, при тръгването ни от летище София на Архангеловден 2007 г.: „Ако все още има невярващи в Христос, Той непременно ще направи така, че мнозина да повярват в Него.“ ...

Разстоянието от София до Тел Авив прелетяхме за 2 часа и 15 минути на височина 11 000 метра. А до края на XIX в. българите, желаещи да посетят Светата земя, пътували от родните си места с волски коли по суша, оттам по Средиземно море са плавали на гемии до пристанището на Яфа. Както свидетелстват те самите, това преживяване било и уморително, и рисковано, но бодрият дух на вярата, че ще се поклонят на Гроба Господен, поддържал силите им да стигнат. От пристанището на Яфа се натоварвали на камилски кервани, за да достигнат Йерусалим преди Възкресение. Пътешествието в едната посока отнемало два месеца; посещенията на поклонническите места извършвали с трепет и благоговение за половин година; после отново, препълнени с впечатления и радост, изминавали обратния път до България за два месеца.

Немалко от тях пожелавали завинаги да останат в някой от манастирите на Йерусалим, където вярвали, че ще започне и

Страшният съд със славното пришествие на Иисус Христос.

* * *

Историята на Израел е толкова древна и разнообразна, колкото е примамлива паметта на държави, известни с антично минало. Но ако Елада, Египет, Рим, Перу доказват своята история чрез реликви и археологически загадки, Обетованата земя на Мойсей, Авраам, Давид, Соломон, Иисус Христос привлича чрез Божественото Откровение, дадено от Бога в Свещеното писание на Библията. Освен тази Книга на книгите, писана векове преди Рождество Христово и преподавана като нравствен Закон към следващите поколения, до днес за държавата Израел с нейните спорни зони, конфликти, ценности са написани много старинни и съвременни книги.

Онова, което привлича търсачите на шлифовани диаманти, борса или бизнес контакти, може да се намери в столицата Тел Авив и съвременните градове на страната. Но онова, което примамва като вездесъща загадка сърцата на милиони вярващи хора от цял свят, е земната истина за боговъплъщението, мисията и възкресението на Иисус Христос. Защото Той е отвоювал правото Си да се нарече Син на Бога Всевишни. И като е доказал чрез чудеса това Свое надчовешко превъзходство, е приел смърт от грешници, за да удостовери Божественото Си безсмъртие. И да вдъхне надежда в сърцата на всички, които повярват в Него, че ще спасят душите си за вечното царство:

„И видях ново небе и нова земя, защото предишното небе и предишната земя бяха преминали, и морето вече го нямаше.

Тогава аз, Йоан, видях светия град Йерусалим, нов, слизащ от Бога, от небето, стъкмен като невеста, пременена за своя мъж.

И чух висок глас от небето да говори: ето скинията на Бога с човеците, и Той ще живее с тях; те ще бъдат Негов народ, а Сам Бог ще бъде с тях — техен Бог“ (Откровение, 21:1–3).

Йерусалим е известен като древен религиозен център на юдеите от XV в. пр.Хр. Старозаветните библейски книги говорят за неговата духовна история и чрез цар Давид. Като роден град на Давид се помни

близкият до Йерусалим Витлеем, където от ранно детство момчето с прашката пасло стада.

Вече известен победоносец и цар, по време на тридневен мор сред народа, за да омилостиви Божия гняв, Давид купил оброчището на Орна Евусейски на планината Мория и издигнал жертвеник на (Бога Всевишни) Яхве. По-късно той поискал да издигне на същото място огромно светилище, но Бог не благоволил към него. Неосъщественото желание цар Давид изпълнил синът му Соломон, който в 980 пр.Р.Хр. изградил в Йерусалим великолепия юдейски храм и продължил градивния дух на обединение между Израелското и Юдейското царство...

Но съдбата на богоизбраните градове и народи е не по-малко повратна от съдбата на хората, известни в историята като велики. Израилско-юдейското царство започва да се разпада почти по времето на своя цъфтеж, за да достигне скръбта на Вавилонския плен в 586 г. пр.Хр., когато целият град е разрушен от Навуходоносор II. И до днес пред Стената на плача върху остатъци от мястото на храма мъже и жени четат стихове от книгата „Плач Иеремиев“, където пророкът предсказва и оплаква гибелното му разрушение. След Вавилонския плен градът наново е изграден от руините. За да не бъде забравена неговата слава като столица на религиозен живот, в 521 г. по време на царуването на Иезекия и Неемия юдейският (Соломонов) храм е надграден от основите. По-късно в годините на царуване на цар Ирод Велики в I век до пр.Хр. вторият Йерусалимски храм е бил реставриран, благоустроен и в него Иисус Христос идва за проповед пред свещеници и старей.

Уви! Недалече от крепостните стени на града Той произнася и пророческите Си думи за следващото разрушение на Йерусалим, когато „от него няма да остане камък върху камък“.

Пророчеството се изпълнява няколко десетилетия по-късно, след като римските войници го включват в протектората на могъщата империя (63 г. сл.Хр.) и след мощно антиримско въстание в знак на отмъщение към непокорните юдеи, император Тит разрушава целия град до основи (70 г.).

Но ако камъкът, който е бил надграден върху основния камък, е вече отхвърлен, гласът на Бога не стихва. Йерусалим винаги е бил разположен върху бели скалисти хълмове, в чиито пещери са запазени

древни гробници на Христови мъченици, руини, извори, текстове, доказващи неговата автентичност и духовно безсмъртие. Мистичната сила на Кръста привлича император Константин Велики и той изпраща майка си царица Елена, за да открие реликвите на свещения град, да ги увековечи. В 313 г. той издава Указ за верска търпимост към християните и почти в същото столетие Йерусалим става свещен град за поклонение на християни, а християнството става официално призната религия.

След завладяването на Йерусалим от арабите през 637 г., градът е известен също като Ел Кудс (свещена земя). Над развалините на някогашния Соломонов храм с благословението на халиф Омар халиф Маруан построил величествена джамия, която съществува до днес, известна под името Омар джамия...

Кръстоносците заличават много мюсюлмански светини, Омар джамия превръщат в църква и от 1099 г. до 1187 г. превръщат град Йерусалим в столица на своето Йерусалимско кралство, където в 1118 г. основават прочутия Орден на тамплиерите... В 1187 г. Саладин възвръща зданията на тяхното верово предназначение като джамии и оттогава Йерусалим се превръща в трети по значимост център за поклонение на мюсюлманите след Мека и Медина... В средата на XVI век Сюлейман Великолепни издига край града нови крепостни стени, които ограждат старинния Йерусалим до днес.

Историята продължава в размирици и войни, които през 1950 г. ангажират Обединените нации. Тогава Йерусалим е обявен за самостоятелен административен център, но е поделен между Израел (новата част) и Йордания (старата част)...

Много от сувенирите, които търговците предлагат по щандовете на покрития пазар недалече от гроба Господен, имат заличена щампа. Когато попитахме какво означават знаците и защо са изтрити, търговците обясниха: „Тук пише: произведено в Израел, а ние сме от Йордания.“...

Затова пък от 1980 г. целият Йерусалим е обявен от Израел за негова вечна и неделима столица, която би трябвало да живее в обещания от Бога мир — до Второто Му възкресение...

* * *

От летище „Бен Гурион“ в Тел Авив по мръкнало се натоварихме на автобус и за по-малко от два часа по магистралния път приближихме до Назарет. Някога малко градче на дърводелци и пастири, той е бил сгушен до вододайните извори в ниското. Към 22 часа съвременният сто и двадесет хиляден град, разположен на два хълма, осветен с неонов светлини, ни посрещна с безлюдни улици. Двете най-внушителни сгради са издигнати от Католическата църква — огромният храм на Благовещението, построен върху основите на някогашния дом на благоверния Йосиф, за когото Светата Дева е била сгодена. На височината се виждаше и масивната духовна семинария, основана от францисканския орден, за да подготвя пастири за Христовата нива. От двете страни на шосето, по което автобусът се катереше към хотела „Архангел Гавриил“, пак някогашен колеж към семинарията, светеха домовете на новия Назарет, облицовани в бял камък, а градините — с високи палмови дървета.

Когато се събудихме, видяхме града още по-светъл, просияващ под силното ноемврийско слънце. На стотина метра от католическата семинария вече се виждаше и високо кубе на нова джамия. В ниската част — много джамии, църкви и частни домове. Не можеше да се разбере дали архитектурата е еднообразна, или такова впечатление създават каменните облицовки на къщите. От 1920 г., когато бивши палестински и израелски земи стават подмандатни на Англия, се издава закон, който задължава всички сгради да се облицоват с дялан камък... Край нас в „Архангел Гавриил“ на хълма кипеше активно строителство, съобразено със старите традиции и новите изисквания за благоустройство. Хотелът ни имаше храм от времето на семинарското общежитие. Някои поклонници го посетиха; други се въздържаха по лични съображения — не влизат в католически църкви във време, когато се отслужва литургия. „Какво страшно?“ — учудиха се вярващи в групата ни, по-малко компетентни в каноничното право и църковната догматика. Отговор не получиха веднага, защото автобусът ни чакаше за пътуване до планината Тавор.

„... като взе със Себе Си Петра, Йоана и Иакова, възлезе на планината да се помоли. И когато се молеше, видът на лицето Му се измени, и дрехата Му стана бяла, бляскава. И ето, двама мъже приказваха с Него, а те бяха Мойсей и Илия; като се явиха в слава, те говореха за смъртта Му, с която щеше да свърши в Йерусалим. А

Петра и ония, които бяха с Него, бе налегнал сън; но като се събудиха, видяха славата Му и двамата мъже, които стояха с Него. И когато те се отделяха от Него, Петър рече на Исуса: Наставниче, добре ни е да бъдем тук; да направим три сенника; за Тебе един, за Мойсея един и един за Илия — без да знаеше що говори. Когато говореше това, ето, яви се облак и ги засени; и се уплашиха, когато влязоха в облака. И чу се из облака глас, който казваше: Този е Моят възлюбен син, Него слушайте.“ (Лук. 9:28–35).

Около час пътува автобусът от Назарет до Тавор. Като минава през полупустинни полета, той стига до подножието, оградено от селища с екзотични замъци, джамии, палми, плодни дървета. Не само градската архитектура — природата на Израел е различна, дивна, неотразима. На обширния паркинг в ниското вече са разтоварени десетина автобуса с поклонници от различни страни. Чува се португалски, английски, френски, руски. Желаетелите да посетят върха чакат ред за микробуси, които пъплят по серпентините — пътуването с голям автобус е невъзможно. Шофьорите на малките коли винаги питат гостите си пред кой храм трябва да спрат — православния или католическия. Боже мили, когато Ти Си доказал на това свято място Своята божествена природа, не е имало православни и католици, разделящи неделимата Църква. Но ние сме хора...

Всички православни храмове на територията на Израел са под духовното попечителство на Йерусалимската патриаршия и се обгрижват от православно духовенство — най-често гръцко и руско. Храмът „Преображение Христово“ на Тавор има великолепни стенописи, изобразяващи важни моменти от чудесата на Исус Христос. Пред иконостаса руски свещеник чете молитви, а група поклонници, предимно жени, припяват с ангелски гласове. Текстът се отнася за великата мистика на Преображението и за нашето човешко участие в този дълъг път — да преобразим себе си. Затворих очи задълго и видях ярка светлина — Бог ме споходи за миг, за да прогони съмнението ми дали точно на това място е доказал с образ и Божие слово Своята мисия. Съгласих се и се обърнах.

Пред чудотворната икона на Света Богородица с Младенеца имаше редица от чакащи богомолци, които искаха да оставят свое дарение — десетки медальони, изобразяващи надлежната нужда от помощ: молба за чадородие, за задомяване, за изцеление на ръка, крак,

душевно страдание... Аз извадих от чантата си малка икона на Божията майка, залепих я там и помолих милостивата небесна застъпница да помага на всички приятели в инвалидни колички, които не могат да се грижат за себе си. Техните грижи и техните рани бяха почти постоянно в ума ми...

На северната стена на храма има врата, от която се влиза в гостна с маса и няколко стола. Тук руското Йерусалимско подворие почти постоянно предлага на гостите чай, ароматно арабско кафе, фурми, бисквити. В същото помещение е щандът, от него започна голямото ни пазаруване на кръстчета и икони, които трябваше да отнесем в България за спомен на близки. Бързахме. Броените четирийсет минути отминаха неусетно... Докато се спускахме обратно към подножието на хълма, руска монахиня от Йерусалимски манастир, около шейсетгодишна, посочваше околоръст. Тя обясняваше как може да се разпознае кои земи са еврейски, кои — арабски.

Всички еврейски земи почиват в седмата година от плодородието си, а арабските стопани не спазват този старозаветен закон... После матушка разпалено започна да ни увещава да спазваме стария стил на църковните празници, а не новия календар, който няма да доведе до спасение на душите ни... Тази старостилна теория за греха на календара и спасението на душите ни се стори абсурдна — точно колкото неоснователна ни звучеше заплахата за погиване на еретиците християни в небесното царство...

Около обед центърът на Назарет е мъка за автобуси, коли, пешеходци. Разтоварихме се светкавично пред светофар на двеста метра от католическия храм на Благовещението. Докато вървахме по каменния калдъръм, видяхме петдесетина мъже, събрани за обща молитва пред джамията почти до „Благовещение“. Молещите се викаха. Надвикваха се сякаш искаха да заглушат шума на улицата. Звучеше ни странно, а трябваше да разберем този пъстър свят, единен в своето делнично и духовно многообразие. Не трябва да питаме защо сме различни. Трябва да помним едно — обичаме се!

„И словото стана плът, и живя между нас, пълно с благодат и истина; и ние видяхме славата Му, слава като на Единороден от Отца.“

(Йоан 1:14)

Много пъти разрушавана, надграждана и престроявана, огромната църква на Благовещението за последен път е издигната през 1969 г. Как е изглеждал домът на Йосиф преди повече от 2000 години, вече трудно можем да си представим.

Няколко метра под земята е направен макет на раннохристиянски дом (Йосифов), а върху бяла мраморна маса е изписано на латински *verbum caro hic factum est* (тук словото стана плът). Според преданието има две версии за мястото, където архангел Гавриил е съобщил на Дева Мария, че ще роди Син от Светия Дух. Първо той ѝ се явява в дома на нейния годеник, преди да се събере с него. Втория път се явява край кладенеца, на 500–600 метра от дома, докато е наливала вода.

Днес на мястото на извора, под старо маслиново дърво, е издигната белокаменна чешма, наречена Марииният извор, и е превърната в християнски символ на Назарет. През последните години водите са каптирани и са отведени към православния храм на Благовещението, откъдето вярващи християни си наливат вода, за да отпиват от нея с вяра...

На кое място е донесъл благата вест Архангел Гавриил?

Когато съвременният поклонник намери две църкви, посветени на едно събитие, започва сам да прозира, че Бог наистина е навсякъде и светозарните Му ангели могат да се явят по всяко време, на всяко място, за да изпълнят повелята Му.

В католическия храм на Благовещението млада жена от нашата група се поклони пред мраморната маса с надписа, а като се отстрани от нея, докосна корема си: „И аз получих благата вест, че ще стана майка. Това ще бъде събитие за цял живот в семейството с мъжа, когото обичам.“ Друга жена се помоли за своята дъщеря, семейна от девет години, но все още без дете. Един мъж се засмя и попита: само жените ли имат право на добри вести? И той иска да му се случи нещо знаменателно в живота, после продължи да се моли за здраве и вразумление на сина си, „тръгнал по лошия път на наркотиците“. Молитвеният свят на вярващия човек е безсловесен, рядко се изговаря на глас, защото Бог приема нашите мисли и копнежи, за да ни ги върне, въплътени в живота.

Над свещената маса в най-ниския етаж на храма има втори етаж с останки от раннохристиянска църква със запазени мозайки. Тук са надгробия на мъченици от III век, поискали да останат завинаги на свещеното място. Има спомен от църква, изградена през XII век... Днес интериорът на католическия храм от 1969 г. изглежда необичайно модернистичен за традиционния храмов възглед. Но за нас остана най-важен гласът на молитвата, отправена на това място. Всички се молихме за блага вест, каквато Бог отреди.

* * *

Ако някой е пропуснал да забележи надписа на крайпътната табела, няма да се досети, че вече се намира в Кана — селцето, където някога Иисус Христос е извършил първото Си чудо, като е претворил водата от шест каменни делви във вино по време на сватба... В съвременното арабско селище Кана живеят християни и мохамедани, което може да се разбере от религиозните храмове — джамии и църкви.

Двата храма, посветени на Христос, са строени в края на XIX в. Католическият (на Францисканския орден) е изграден върху развалини на древна юдейска синагога с разкрит надпис на арамейски език и мозайки. Православният гръцки храм ни посрещна със следобедна жегга. Беше любопитно, че художникът е зографисал стенописите в двора, изобразяващи сватбата в Кана, не с каменни делви, споменати в Евангелието на Йоан, а в традиционни древногръцки керамични съдове за вино. Затова пък от двете страни на иконостаса, специално съхранени, бяха показани две каменни делви от Христово време, в които вероятно се е извършило чудото. На висока маса се предлагаха мостри на опаковано в кутии по две бутилки вино (или четири малки). На цветния етикет се вижда маса с пируващи на трапеза и надпис „вино от Кана Галилейска“. Две бутилки — десет долара. Някои хора от групата си купиха по две бутилки, други — по четири. По-бедните поклонници казаха, че в България вече са напълнили бъчви с домашно вино.

Не си купих вино от Кана. Реших, че ако във важен за мен момент то е необходимо, Иисус ще ми помогне и ще превърне водата в

менчето в отлежал гроздов сок. Това би бил по-скъп подарък от бутилка червено вино, купена под църковната лозница в Кана.

От Кана Галилейска тръгнахме към красивото Тивериадско езеро, известно още като Галилейско или Генисаретско.

То е огромно и величествено, срещата с него надминава въображението, с което християнинът е чел Евангелието. По неговите брегове Спасителят е извършил множество чудеса: в Табха е запазена скалата, върху която е преломявал петте хляба, за да нахрани с тях пет хиляди гладни. Във водите на езерото е помогнал да се препълнят мрежите на рибарите с риба... На един хълм, откъдето се открива великолепна гледка към съвременния курортен град Тиверия, е подарил на хората десетте блаженства. Те се отнасят до състоянието на душата, а не до благосъстоянието на имането... На невисок планински склон над езерото е древният Капернаум, чиито руини днес мълчат, но изпълват въображението с живот. Някога цветущ град на евреи, през римското владичество тук са се установили висши военни на завоевателя. В града е бил домът на апостол Петър, където ранните християни са се събирали за молитви... През XIX век монаси на Францисканския орден при разкопки са открили този дом и над него надградили църква — свидетелство за Христовото присъствие и апостолска приемственост на мисията Му...

Няколко часа през ноември с автобус, дори с перфектен шофьор като Халил, не са достатъчни да се види всичко по бреговете на библейското езеро. Към 17 часа притъмня, затова тръгнахме обратно. След деветнадесет часа гъмжилото по улиците на Назарет беше стихнало напълно. От петък следобед започва еврейският „шабат“ (събота) — време, в което никой не работи: транспортът замира, само линейки могат да бъдат повикани за спешна медицинска помощ. По улиците не се срещат нито мъже, нито жени със забрадки и дълги дрехи. Не се препоръчва дори шофиране на лична кола. Никакъв труд! Това е строга еврейска старозаветна традиция за отдаване почит в деня на Бога. Религиозното правителство на Израел продължава да я спазва.

* * *

Докато летяхме от София към Тел Авив, на седалката до мен седеше момиче, около двадесет и пет годишно. Представи се Виктория и се оказа, че е от нашата поклонническа група, но все още не бяхме се опознали. Попитах какъв е нейният интерес към Светите земи, а тя обясни: „Боледувам често.

Казаха ми, че ако се потопя с вяра във водите на река Йордан, Бог може да укрепи здравето ми. Ушила съм си специална бяла дреха за това потапяне. Освен това моята баба, вече седемдесет и шест годишна, цял живот е мечтаела да стъпи на земята, по която е вървял Иисус Христос. Тя ми помогна с пари, за да мога аз да изпълня мечтата ѝ и да ѝ занеса земя, вода, кръстче от тези места...“

Река Йордан, широка около десетина метра при местността Ярденик, тече бавно, почти незабележимо. Тя преминава през Тивериадското езеро и продължава близо 500 км, докато се влее във водите на Мъртво море. Иисус Христос не е кръстен на това място, където днес могат да се потопят всички желаещи. Предполага се, че Неговото кръщение от Предтеча Йоан е станало по-близо до Йерихон. Но небесното явителство на Дух Свети с думите: „Този е Моят Възлюбен Син, в Когото е Моето благоволение“, освещава реката завинаги.

На паркинга, стотина метра от брега при Ярденик, имаше автобуси от цял свят. Когато минахме през съблекалните, за да облечем белите дрехи и да се отправим към мястото, оградено с предпазни парапети, видяхме стотици мъже и жени във водата. Ликуваха. Пееха. Говореха на различни езици, от които само една дума се разбираше от всички националности: „Алелуя!“ Някои бяха прелетели от далечни континенти хиляди километри, за да се кръстят специално в топлите води на Йордан, където е кръстен Иисус. Млада жена беше вдигната на ръце и потопена с възгласи три пъти, от което се разбираше, че в този момент е повярвала... Беше трогателно човек да е съпричастен с духа на възторг и възхвала. Защото вярата е дух и блажен е, който е осенен от невидимия небесен гълъб на това място... Потърсих с очи Виктория сред множеството в реката. Беше усамотена и молитвено преживяваше мига на дългото си очакване. В ръката ѝ видях голямо шише, искаше да го напълни с йорданска вода, за да го отнесе в България и да раздава на вярващи. Почти всички потопени искаха да направят същото, защото изпитваха святост и желание да я споделят. Да, за човека в

съвременния живот светостта е мигновено озарение, което се прекъсва от истините на динамиката: трябва да бързаме, да отиваме на работа, да печелим пари за делника; трябва да се състезаваме, да градим, да рушим, да побеждаваме...

Оповестените шейсет минути за брега и свещената река изтекоха като миг от вечността. Тръгнахме към следващите великолепни изненади за деня. Първата от тях беше Тел Джерико.

* * *

До града Йерихон с неговите светини се стига по скоростна магистрала, от двете страни на която се виждат палмови градини за фурми, лозя, маслинови дървета, бананови плантации, оранжерии за зеленчуци. Долината на Йерихон се отличава с мек климат, обилни води, плодороден пласт земя, който позволява да се види истината: в Израел евреите са превърнали пустинята в благодатен рай, от който да се ползват. Тук природната привилегия на климата и плодородието превръща местата в политически сложни зони — пътят минава и през много гранични пунктове с войници на палестински автономни области. Това, че Бог беше с нас, ни доказваше спокойствието и безпрепятственото преминаване през военни граници, които често са връщали туристически групи от техните маршрути.

От древната слава на войни и победи при Йерихон, са останали руини. В близост са писали и проповядвали старозаветните пророци Илия и Елисей; оттук е минал Йоан Кръстител. След като Иисус Христос е приел кръщение, Той е бил заведен от Духа в пустиня на запад от Йерихон, за да бъде изкушаван от сатаната в продължение на четирийсет дни...

Евангелието говори за явяването на Спасителя в града, когато жителите Го посрещали с вяра и радост. Един човек с нисък ръст на име Закхей, който не успявал да види Господа, се качил в клоните на смокиня, за да Го зърне. Иисус го видял и го накарал да слезе, защото Сам решил да влезе в дома му и да извърши спасение на неговото семейство...

Всички места, свързани с религиозни християнски събития и дейност на пророците, от четвърти век са място за поклоннически

пътувания. През византийската епоха в самия град и в неговите околности са били издигнати повече от 20 манастира и църкви, странноприемници за гости от далечни места; различни благотворителни общества за бедни и болни...

Автобусът ни спря пред портите на храм, посветен на срещата на Христос със Закхей. Части от огромния ствол и клони на тази смокиня се пазят под стъклено покритие, пред което гостите искат да се снимат. В храма раздаваха листове — на тях желаещите християни можеха да напишат имена за здраве и упокой. На моето листче написах: „Господи, дай ми вярата на Закхей, та в труден за мен момент да ме видиш и кажеш: «Дъще, слез от дървото, защото днес трябва да вляза в твоя дом!»“

На излизане пред вратата се бяха скупчили десетина арабски деца с двуколка, натоварена с портокали, банани, мандарини. Най-малките просеха милостиня: „Мама, мама, долар!“; по-големите — десет-дванайсетгодишни, предлагаха плодове, „претеглени“ на око. Купихме си, защото слънцето вече прежуряше. Оттук се отправихме към скалния манастир с пещерата на Христовите изкушения — Карантал.

От впечатления на предишни поклонници вече мнозина в групата бяха чули, че в някои случаи ще „припкаме като козички по каменливи чукари“, за да стигнем до скална църква. Ръководителят ни Георги Тодоров предупреди по микрофона, че който се чувства слаб, болен и в невъзможност да се изкачва, може да се откаже, да остане в автобуса и да се върне в Йерихон. От подножието на хълма манастирът наистина изглежда далечен и непревземаем за нетрениран човек. Но това е само заплаха на лукавия — да се откажем от постигането на целта.

По стръмната пътека на скалата тръгнахме с молитва. В групата имахме осемдесет и седем годишен свещеник — Георги Ашиков от Сандански. Предложихме му да остане в импровизираното малко барче с освежителни напитки в ниското, а той каза кратко: „Петдесет и две години служих на Господа и исках да дойда по тези места. Вярвам, че няма да ме остави наред пътя!“ Дядо Георги послужи за упование на мнозина, които мислеха да се откажат от „превземането на Карантал“, изграден над високата отвесна пропасть. Когато се

катерихме по улеи и изсечени в скалата стъпала, чувствахме как Христос дава сила и невидими крила на всички, които вярват в Него.

До първите порти стигнахме само за петнадесетина минути вместо обичайните тридесет. В отбивката на малка пещера ни чакаше изненада — охладена вода. Пихме и тръгнахме към храма, където с песнопения благодарихме на Бога за Неговата безмерна милост. Край камъка, където лукавият е говорил на Господа, за да Го изкушава, пяхме църковни песнопения. Тук възрастният отец Георги ни благослови, като пожела всички да се удостоим да стигнем до Горния Йерусалим, където Иисус Христос пребъдва във вечно царство. Казахме „Амин“... На връщане си събирахме камъчета за спомен от това незабравимо преживяване над шеметната бездна. Мислехме как лукаво и невидимо сатаната говори на всички нас; колко лесно му се доверяваме в сделката да извършим грях, от който по-късно страдаме. Молихме се на Бога да различаваме делата на злото в цивилизованата пустиня, сред която живеем днес!

С тази молитва тръгнахме към изкушението да се изкъпем в Мъртво море. Осем пъти по-солено от световния океан, от неговите води днес се произвеждат козметични и медицински препарати, които имат лечебни свойства. Тайничко се ядосвахме за входа по пет долара, които не са малко за джоба на средния българин. Но като преценихме, че навярно повече никога няма да имаме възможността да се натопим в единственото море на 396 метра под морското равнище, решихме да приемем изкушението. Водата беше топла, под краката ни — хлъзгаво и с ненадейни ямички, но се гмуркахме в самото Мъртво море! Случайно попаднали в устата капки бяха неприятни, горчиво-солени за човешкия език. При излизане от водата решихме да приемем фреш от цитрусови плодове, капучино или бутилчица минерална вода; но всяко от тези допълнителни удоволствия струваше по три долара... И като възрожденските българи се посветихме на въздържание от светски сладости.

... През 1993 г., докато в Богословския факултет на Софийския университет изучавахме библейска археология и четох за Кумран на Мъртво море, въображението ми рисуваше отломки от минали светове, съществували преди векове. Още тогава се опитах да опиша въображението си, но по различни причини се отказвах, отлагах го за по-късно... Не знаех, че отлагам писанието за Мъртво море и

Кумранските пещери с четиринайсет години, когато ще имам възможност на живо да се докосна до руините на селището и неговата история. Преди шейсет години две бедуински козарчета открили в тези пещери на Юдейската пустиня глинени делви, в които намерили папируси и пергаментови ръкописи от I в. пр.Хр. и първи век след р.Хр. По Божи промисъл делвите с древните ръкописи стигнали до специалисти в Йерусалим. Израелски (и чуждестранни) историци, теолози, археолози извършили допълнителни разкопки тук, на около триста метра от водите на Мъртво море, където разкрили самостоятелното пустинно селище на сектата на есеите. На това място те живели уединено и преписвали старозаветни свещени текстове. От Кумранските ръкописи са разчетени и публикувани десетина свитъка, най-важни от които са коментари на книгите на пророците Исаия, Авакум и Наум, както и на други книги, устави, канони с религиозно съдържание, описващи какъв трябва да бъде домът Божи. Ръкописите се съхраняват в Музея на Йерусалим...

От съвременния посетител край руините се иска силно въображение, за да надгради реалните размери на сградите и залите. Най-силно ни впечатли басейнът за ритуално изкъпване, преди членът на общината да влезе в скрипториума, за да преписва текста на свещената книга. Тук монасите са пребъдвали в уединение и молитва, съзнавайки важността на своето посвещение и ръкописен труд, който трябвало да запазят за бъдещето... Но пещери не се виждаха наблизо. Когато някой от групата ни попита за тях, екскурзоводът посочи скалистата планина на 500–600 м с отворени входове. По каменливите сипеи към тези отвори пъплека „иманяри на духовни съкровища“, вероятно обзети от надежда, че щом Бог е открил пред неуки козарчета преди 60 години Своите тайни двери, Той е запазил още нещо и за науката днес. Но никой от групата ни не се реши да стигне до мистиката на Кумранските пещери, пък и нямахме време. Трябваше да бързаме към друга среща в дълбоките гънки на великата Юдейска пустиня.

* * *

Не помнех много от житието на Божия угодник Св. Георги Хозевит, роден през VI век и просиял приживе с няколко молитвени чудеса, сходни с тези на Спасителя... Но колкото повече автобусът ни се задъхваше по скалистите склонове, толкова повече чудото на пустинята ни изумяваше със своята красота, релеф, строго мълчание. Това не е африканската пясъчна равнинна безбрежност: това е планина от бели заоблени скални възвишения, по които няма активен живот. Съзнателно пиша активен, тъй като в някои процепи на планинските дълбини, там, където избликва жива вода, обикновено се появяват и семена на тревисти растения. Към тях се устремяват керваните на бедуините пустинници. Те обикновено пътуват с мулета, с камили и водят стада с овци или кози. По една пътечка на хълма се виждаше бедуин върху магаре, натоварил два меха с вода от близкия извор с пустинно селище. Тези селища са направени временно от ламарини, в които живеят и хората, и животните... Пустинната екзотика привлича любопитството на цивилизования човек, който тръгва „на лов“ към този първобитен живот за няколко часа. Но мислите ни и разговорът се отпавиха към мулетаря: кога щеше да стигне? Колко човека може да нахрани и напои с провизиите в самарчето? Какво бихме направили, ако на нас ни се наложи да живеем в пустинята тридесет дни?... За минути забравихме откъде идваме и накъде вървим — докато автобусът спря на площадката. Трябваше да слезем, за да стигнем пеша до манастира, който не се виждаше наоколо. Тук ни посрещнаха млади момчета бедуини с мулета и предлагаха срещу пет долара „такси — магаре“. Трийсетина човека се спуснахме по улея, а след нас — мулетарите. През цялото време говореха и предлагаха услугата си, за да получат нещо. До мен вървеше симпатично момче с къдрава коса, което говореше странен, но разбираем английски. Опита се да ми обясни, че неговото муле би могло да ме занесе до манастира само за три долара.

Исках да вървя пеша, за да усетя тръпката от природата, затова отказах. Някакъв немец се опита да пътува върху гърба на муле, водено от друг бедуин, но за европейца самарът се оказа истинско изпитание. Въпреки това той стискаше юздите и казваше, че иска да види как е влязъл в Йерусалим Иисус Христос. Не си приличаха по външен вид, по епоха и мисия, но най-важно беше, че немецът, също като други вярващи от различни страни, искаше да прилича на Иисус Христос!...

Момчето до мен започна да ми задава въпроси и да ме нарича „мама“. Попитах на колко години е, той каза — на 22. Чужденците го кръстили Кристо, защото не запомняли името му.

После попитах къде живее и той посочи към височината над каньона: „Там!“ Погледнах нагоре, но никъде не се виждаше селище. Попитах го имат ли вода и училище. Кристо показва течащата вода в открития канал, прекарана по дерето заради манастира, и каза: „Ето водата. Училище нямаме. Чужденците учат нас да говорим английски и ние разчитаме на парите от тях. Мама, мога да те закарам до манастира за два долара.“

Извадих два долара и му ги дадох, като отказах предложената услуга. Дадох си сметка, че едва ли в това пустинно място идват много туристи и се придвижват с мулета. Хрумна ми, че би било по-добре да дам на момчето петте долара, които заплатих за изкушението в Мъртво море... Неусетно стигнахме до портите на светата обител. Кристо, както и другите мулетари, остана въвн, а ние влязохме.

Очакваше ни още една приятна изненада — сок и бисквити, които в пустинята са истинско богатство. Гръцки монах ни разказа накратко историята на манастира. Тук е пещерата на св. пророк Илия, който се е криел от гнева на цар Ахав в VIII век пр. Хр. Пророкът казал: „Жив Господ, Бог Израилев, пред Когото стоя! През тия години (три) няма да има нито роса, нито дъжд, освен по моя дума.“ (3. Царства 17:1) Тогава небето се запечатало, а Бог казал на Своя пратеник пророк сред хората да тръгне на изток от Йордан, за да остане при потока Хорат и да пие от него; враните ще му носят храна. В пещерата Илия преживял три години. През това време според Божието обещание врани му носели хляб и месо... Щом пресъхнал и потокът в каньона, пророкът отишъл при вдовицата в Сарепта Сидонска, където пък брашното в делвата ѝ не свършвало...

Според едно по-късно предание по тайното евангелие на Яков — Йоаким, бащата на Света Богородица, преди нейното рождение дошъл в тази пещера за пост и молитва към Всемогъщия — Той да го дари с чедо. На 40-ия ден ангел му казал, че ще има дъщеря, която ще нарече Мариам...

Манастирът бил построен в V век и унищожен от персите в VII век като много други манастири в Палестина. Носи името на св. Георги, родом от Кипър, пристигнал по светите места със своя брат.

Като се установил тук, разширил малкия храм, направен от сирийски монаси. Неговият ученик Антоний написал простичкия, но ценен животопис заедно с важни сведения за монашеството и топографията на манастирите в Палестина от онова време. Тук са се уединявали монаси пустинници от различни страни. Техните кости се пазят в голяма гробница — пещера, където всеки поклонник неизбежно си задава въпроса за тленното земно човешко битие. Многократно разрушаван и въздиган отново, в края на XIX век манастирът е възстановен от монах, пристигнал от Мала Азия.

Историите на църкви, манастири, жития започнаха да се смесват в главите ни, затова няколко човека се отдалечихме от беседата и влязохме в пещерата, където е живял пророк Илия. След третата минута в ума ми се появи черната точица на съмнението, че това не е пещерата на пророка, защото в тази пустош, дето няма нито мравка, нито трева и врабче, естествено няма да долети врана, носеща в човката си храна.

При това — три години! След първата черна буква от азбуката на съмнението започнаха да прииждат нови и нови: а нима това беше дървото, на което се е покачил Закхей преди две хиляди години? И точно това ли е мястото, на което дяволът е изкушавал Исус? И това ли са делвите, в които водата е пресътворена във вино? Изобщо... Излязох навън с горчиво съмнение за измама и самозаблуда. Когато се облегнах на парапета и отпразних очи към кубетата на подновения храм, видях ЯТО ВРАНИ! Извиках от удивление и се взрях в птиците, за да разбера дали наистина са врани, или отново се самозаблуждавам. Изтичах да попитам монаха и той каза „Да, врани са.“ Те светеха в залязващото слънце и се разплаках — за мен това беше чудо, което Сам Бог извърши, за да докаже колко малка е вярата ми в Него. Защото истината живее в небето над нас, независимо от човешките ни условности на земята.

И ако Сам Исус Христос не беше Божи Син и не е Божи Син до днес, в река Йордан нямаше да се кръщават хора от цял свят; по върхове и каньони няма да се издигат храмове за Негова слава...

Кристо заедно с други момчета мулетари чакаше пред вратата на манастира. Пак предлагаша „такси — магаре“, пак за пет долара. Някои в групата решиха да си спестят стръмното спускане и уморително изкачване до автобуса. Кристо тръгна до мен и започна да ми говори за

сестрите и братята си, с които живеят на палатки. Здрачът падаше бързо и от това застудя. Попитах бедуина защо не отиде да работи в някой от големите градове, където би могъл да печели сигурни пари.

Той сложи ръка на сърцето и каза: „Не, мама, както вие не бихте могли да живеете на палатка при нас, така аз не мога да живея в града. Това е в кръвта ни...“ В разговор с него почти не усетих кога стигнахме до автобуса. Кристо бръкна в джоба си и ми подаде два долара: „Вие не се возихте с такси — магаре, няма нужда от пари.“... Не ги взех. В багажа имах вафли, солени бисквити, консерва, които исках да му подаря, но беше късно да търся куфара си в препълнения багажник. Когато потеглихме в мрак, пак си мислех как момчетата ще се изкачат високо до билото по тъмно, дали няма да се загубят, студено ли им е... Ще успеят ли утре да спечелят пари? Вълнувах ме тези въпроси, защото манастирите са озарени от миналото; пустинята е величествена, безбрежна, силна, ала какво биха били те, ако не е човекът да ги дарява с живот и обич, със смисъл и вяра?

* * *

Във Витлеем стигнахме по първи звезди и се настанихме в хотел „Звезда“, на десетина минути път от храма „Рождество Христово“. Щом оставихме багажа в стаите, макар да знаехме, че по това време няма да влезем в пещерата на Рождеството, десетина човека тръгнахме натам. В тесните, полуосветени улички ни посрещнаха препълнени кошове с боклук, несъбран от празника „шабат“. Беше събота вечерта. На площада в центъра млади момчета викаха и се държаха непристойно.

Решихме, че те са от онези, заради които понякога Витлеем е забранен за поклонници, но оказа се, не бяха военни. Те се насочиха към нас, задаваха въпроси на английски, а след отговор ни отвръщаха на арабски и се смееха. Виктория дойде до мен: „Какво ли щеше да стане, ако бях решила да се разходя до църквата сама, без забрадка и дълги дрехи?“ Юлия се възмути от виковете и каза: „При толкова светини по тези места във Витлеем трябва да цари мир и спокойствие!“ В следващия миг дори видяхме внушителна сграда с надпис на английски:

„Център на мира“; срещу нея — голяма джамия... Но както знаехме от живота, и тук отново се уверихме: светът край нас е несъвършен, ние също понякога се гневим или постъпваме недружелюбно... Отсреща се виждаше храмовият комплекс „Рождество Христово“.

Някога царица Елена строи първия храм над пещерата на Рождеството, но по-късно той е разрушен. Император Юстиниан изгражда втори, по-голям, кръстокуполен, ала той не бил така великолепен като вдъхновения от царица Елена. Съгласно описание, на фасадата на базиликата от 614 г. са били изобразени в цветна мозайка тримата източни влъхви, дошли да се поклонят на Младенеца. При нападението на персийските войници, като видели изображенията на своите съотечественици, от уважение към тях не посмели да разрушат храма...

Вечерта видяхме само ниската (около метър) входна врата на днес съществуващия дом Божи. Нейните огромни широки камъни са протрити няколко сантиметра от стъпките на милиарди поклонници, минали оттук. Камъкът над вратата също беше протрит от устните, които са го целунали, преди да влязат със сведени глави заради малката ѝ височина. Някои казват, че е направена така за смирение на вярващите.

Историята пък помни, че някога тук арабите са влизали с конете си и така се е наложило храмът да се изгради от масивни правилни каменни блокове с малка врата — да не върлуват разбойници...

„Тръгна и Йосиф от Галилея, от град Назарет, за Юдея, за града Давидов, наречен Витлеем, понеже беше от дома и рода Давидов, за да се запише с Мария, сгодената за него жена, която беше непразна. А когато бяха те там, дойде ѝ време да роди своя Син първенец, пови Го и Го положи в ясли, защото нямаше за тях място в странноприемницата.“ (Лук. 2:3–7)

Следващата сутрин, неделя, бяхме първи, за да заемем място в малката „пещера“ под земята, където е станало чудото на новото летоброене, без някой от гостите в странноприемницата да го подозира... Огромните колони и полираният мрамор около входа съвсем не напомняха времето на Христовия Витлеем, но трябваше да приемем истината такава, каквато ни я показва нашето време на тази земя. Под масата, върху която щеше да започне Светата литургия, се

виждаше отворстие с метален обков „Витлеемската звезда“. В малката приземна църква на Рождеството трудно могат да се поберат 50 човека, защото от топлината на свещите става задушно.

Богослужението беше необичайно за слуха ни. Дори младият отец Василий от храма „Преображение Господне“ на София в някои места трудно се ориентираше, защото текстът и песните бяха ту на арабски, ту на гръцки, със специфични възгласи.

За непросветените в литургиката смисълът остана непонятен. Но духовно бяхме доволни от това, че точно в неделния ден се случи да сме на най-святото място! След раздаването на нафора коленопреклонно се сведохме над „звездата“ и благодарихме на Бога за честта да бъдем близо до мястото на Неговото рождение.

Докато се връщахме към хотела, влязох сама в храма на Сирийската православна църква, откъдето се чуваше пеене.

На пейките бяха насядали много хора — млади и възрастни.

Всички изглеждаха различно, а и облеклото им беше различно, което подсказваше различен етнос. Стори ми се невероятно, че са християни, както и те навярно се изненадваха от интереса ми към тяхната църква. Припяваха по време на службата, както е било в първите векове на християнството — тогава богомолците са участвали песенно в богослужението.

На последния ред седеше млада, много красива жена, съвременно облечена, с три момченца и едно момиченце — от три до десетгодишни. След минути службата свърши и попитах непознатата на английски дали децата са нейни. Тя каза: „Да, на Господа са.“ Споделих, че в моята страна семействата рядко склоняват да имат повече от две деца, защото трудно се отглеждат. А майката на благодаруваните деца се засмя: „Пътувала съм в Европа и знам, че при вас е така, но ние нямаме високи претенции; отглеждаме децата си лесно.“ Тогава се вгледах в лицето на всяко от тях и открих Христос в младенческа възраст. Майка им беше Мариам...

После тръгнахме с автобуса към „полето на пастирите“, които откликнали на небесното знамение да се поклонят на новия Цар — Богомладенеца Христос. До VI век мястото с неголям храм е било център за поклонение на християни. След като е разрушен от персите, тук бил построен нов манастир, който да приютява монаси пустинници. Съвременната църква е изградена през 1972 г. върху

разкопки. Единственият гръцки монах в нея, Игнатий, ни показа пещерата, в която са нощували пастирите. Трогна ни ненадейното му признание за личния избор на живот в монашество. Дошъл на това място преди двадесет години с група; облечен с младежки дрехи, той не подозирал бъдещето си, когато твърде възрастният игумен Серафим го повикал при себе си и му казал: „Ти няма да се върнеш в родината си, а ще останеш тук!“

И думите на игумена старец се сбъднали...

След манастира „Св. Теодосий Киновиарх“ по микрофона в автобуса съобщиха, че с маршрутни микробуси ще бъдем извозени до лаврата „Св. Сава Освещени“, разположена далече в гънките на Юдейската пустиня. В светата обител се позволявало да влизат само мъже, а на жените извън зидовете щели да предоставят написана историята на лаврата, мощи на светци за поклонение и вероятно чай, тъй като слънцето беше силно. Почти всички жени се засегнаха от пренебрежението да бъдат „отлъчени“, но екскурзководът обясни, че това е манастирски устав от времето, когато лаврата е основана от св. Сава през VI век. Смирихме се и решихме да отидем дотам, за да видим колкото е възможно повече; да измолим отново от Бога опрощение на греховете си; да докажем по свой начин вярата в Него... И смирението ни беше възнаградено. По тези места Юдейската пустиня изглежда още по-внушителна и неизбродна. В микробуса попитах наум: „Господи, Ти навярно Си сътворил всичко това, за да се радваш и дивиш на делата си?“ Някой отвърна тихо, само на мен: „Да, дете мое“...

Щом наближихме, Мария, моята духовна сестра от Бургас, допусна: „Сигурно ще ни изпратят някой монах, който не иска да говори с жени.“... Но монахът, който ни посрещна, говореше руски и беше на наше разположение в следващите 30 минути. На въпроса ни как се казва, той се усмихна, посочи небето и каза: „Слуга на Господа.“ Той беше толкова одухотворен и общителен, че ни вдъхнови за нови разговори.

От него разбрахме, че манастирът се поддържа от тринайсет братя монаси от различни страни, които рядко се връщат в родината си, но не страдат от носталгия... Забранената зона за всеки човек изглежда мистична, затова решихме да помолим нашия домакин да каже на някои жени, които желаят, някакво лично послание до Бога...

Когато целунах ръката му, той ме попита как се казвам и като повтори името ми, каза: „Пази те силен ангел!“ Повярвах му, почувствах кураж и сила... Докато се изкачвахме по стръмните стълби към автобуса, ангелът ми ликуваше с благодарност!

* * *

ДНЕС крайгълният камък на Давидовия жертвеник на планината Мория, върху който Соломон изгражда величествения юдейски храм, се намира в Омар джамия. Ограден е в елипсовидно стъкло, над което има сферичен свод; създава впечатление за хармонично свързване на земята с небето, затова се нарича куполът на света. Юдейската традиция отъждествява този камък с жертвоприношението на Исаак от баща му праотец Авраам. Съгласно мюсюлманското предание пък от тази скала Мохамед се е възнесъл с коне на небето с име Варак (Мълния), за да получи откровение от Аллах. Ето защо точно тук мюсюлманите са издигнали светилището. Според тях на това събитие и откровение се базира цялата световна религия ислям, чиято рождена година е 622 г. сл.Хр.

В панорамния изглед на града позлатеният купол на Омар джамия отдалече напомня купола на християнски храм; впечатлява с внушителни размери и хубост, та всеки поклонник иска да отиде поблизо до нея. Допреди трийсетина години е била отворена за мюсюлмани и християни, но в наши дни е отворена само за мюсюлмани. Един час на ден (от 13 до 14) портите на огромния религиозен комплекс се отварят за разходка на вярващи от други изповедания. Тогава дворът с аркади, древни колони, фонтани, градини напомня разноезично, многонационално, разновърско гъмжило от хора, които търсят Единия Бог с различни имена.

Как дежурният на вратата в мюсюлманските светилища разбира дали някой мъж не е мюсюлманин? Преди всичко по външния вид и поведението. Ако непознатият изглежда подозрителен, прави опит да влезе само от любопитство, се проверява паспортът му; искат се доказателства за знание и принадлежност към вярата. Колкото до жените, те са винаги в дълги дрехи, със забрадки, със сведени очи... Как да излъжеш, че си мюсюлманка, ако в знойния пек си дама с

обикновена слънчева шапка и къс панталон?... Строен, симпатичен арабин стоеше със светлокоса руския пред портиера, който поиска доказателства за вярата на жената. Беше облечена в бежова пола над коляното, гримирана, с леко праметнат шал над косата. Наложих ѝ се на руски да каже на кавалера си, че ще го чака в хотела, докато той е на молитва... Ако юдеин или християнин честно заяви вярата си и иска да влезе в джамията заради скалата на Авраам, той трябва да получи разрешение от най-висока инстанция, за да добие право на посещение.

Такъв е редът — друговерци не се допускат, за да не смуцават!

Същото се отнася и за близката джамия Ал Акса в двора на ислямското светилище, където в празнични за мюсюлманите дни дворът се препълва с хиляди мъже и жени. В останалите джамии на Йерусалим и страната влизането не е така строго, но навсякъде се изисква благоприличен вид за молитва.

В двора се намира ротонда, на чийто мозаечен под има звезда, вградена в кръг. Съгласно преданието, който застане в този център, той и неговият род получават опрощение на всичките си грехове в миналото и в бъдеще... Е, колко лесно би било, ако е така!

Омар джамия и Стената на плача имат общ вход, но разделен на две. И в двата случая се прави електронна проверка на багажа. Почти невъзможно е чужденец, пристигнал за първи път в Йерусалим, да не посети всеизвестната стена, останала в руините на юдейското светилище, спомен за Соломоновия храм. Стената е разделена на две — за мъже и за жени. Както е разделен за мъже и жени входът при гроба на пророк Давид на планината Сион... Европейецът дори не си задава въпрос защо е така — това са местни традиции! На ниво човешки ръст камъните са потъмнели от ръцете, докосвали се до тях с молитва. Процепите на големите блокове са запълнени от листчета, изписани на различни езици. Слава на Бога, че Той знае всички земни езици и приема нашите желания от мислите, преди да ги напишем върху хартия... На столове недалеч от стената седят стотина жени на различна възраст; четат текст от свещени писания и молитви. Най-силно привлича изражението на млада еврейка с две деца в бебешка количка. Тя е закрила лицето си със страниците на книгата, тялото ѝ се накланя напред-назад и плаче на глас. Невръстните с нея също плачат. Дали заради разрушеното светилище или за нещо в тяхното семейство,

не може да се разбере, защото жената не сема книгата и никой не може да влезе в нейната скръб.

Изведнъж от мъжете в съседство се чува силна музика, подобна на казачок. Оградата е ниска и най-любопитните от женското отделение се качват на столове, за да видят какво става там. Мъжете не се молят и не се кланят — те празнуват общия семеен празник „бармицва“, съпроводен с юдейски песни. Това е обред за посвещаване в юношество. Когато момчето навърши 13 години, го водят в синагога, за да го представят пред Господа. От този ден неговият глас в семейството се зачита... Докато траят песните и веселбата в съседство, настроението при жените става по-ведро. Някои хора в нашата група започват да обсъждат въпроса кога отново ще бъде възстановен храмът на Соломон, щом от времето на славното му царуване са изминали 30 века, а днес мюсюлманското светилище се намира върху същите руини?... Но като не намерихме отговор, тръгнахме към най-важната цел.

* * *

На десетина минути път пеша от скалата с „купола на света“ е жертвеникът с гроба Господен и Голгота. До тях се стига по тесните улички на стария град, известни като Пътят на страданието (Via dolorosa). Изкачването на Иисус Христос с тежък кръст на раменете, падането Му, срещата на Страдалеца с Неговата майка, избърсването на лицето Му с кърпа от света Вероника; униженията на Невинния праведник... — тези евангелски спомени са отбелязани на 14 места с малки църкви, параклиси, обелиски... Най-съсредоточени в изминаването на пътя бяха група холандци, чийто ръководител носеше импровизиран кръст, а поклонниците след него, с Евангелския текст в ръцете, песенно възпоменаваха и се покланяха пред подвига на Христовите изпитания. Няколко човека от нашата група тръгнаха с тях, за да бъдат молитвено с Него. За съпричастност с чувството към Голгота се изисква концентрация на мислите, защото се минава край любопитни туристи, шумни продавачи, дюкянчета с църковни сувенири...

Пристигнал за първи път до комплекса „Възкресение Христово“, християнинът си дава сметка колко различно е днес мястото от онова място, което въображението му е рисувало, докато е чел евангелистите. От Голгота и Разпятието на Спасителя преди близо 2000 години днес присъства само Той.

Всичко наоколо е променено, застроено, населено, несъвпадащо с картините, нарисувани от художници. Ако някой сам преминава из покритите улички, търси и купува свещи, преди да стигне до храма, той вече е загубил нещо от историята.

Ала на площада, който обичайно се показва по телевизионни програми при получаването на Благодатния огън в нощта преди Великден, мистичното чувство за среща с възкръсналия Христос започва да се възвръща.

Знайно е как в 326 г. царица Елена, майката на император Константин Велики, е разпознала Кръста Господен от намерените в земята три кръста (два на разбойниците). Наблизо минавало погребение и щом то стигнало до Кръста на Божия Син, мъртвецът се върнал към живот...

Независимо от това, че днешният вид на храма е от XII век, в комплекса се намират множество по-големи или по-малки останки на храмове от византийската епоха и раннохристиянския период. Срещу входа е камъкът на помазването след снемането на Иисус от кръста. Тук много поклонници могат да коленичат и да се молят. През целия ден около Ротондата с Гроба има по няколкостотин вярващи от близо и далеч, чакащи търпеливо час-два, за да се докоснат до камъка, под който е лежал Христос. Над него вече са се свеждали милиарди чела.

Чувството на страхопочитание се създава от Бог и наистина е неотразимо; възнася те мисълта, че се намираш в Светая светих. Тук вярващият обикновено иска от Всевишния прошка и милост за греховете си... А когато излезе от богоозареното място, всичко друго изглежда маловажно.

Все под купола на базиликата, но извън гроба вниманието ни беше приковано към жена с бяла забрадка, изкачваща на колене стълбите към Голгота. Тези високи каменни стъпала към Разпятието водят до второ ниво с Кръста — мястото, където е бил разпънат Иисус. Според предание, който извърви стъпалата на колене, каквото поиска от Бога, ще го получи.

Докато непознатата трийсет-четирийсетгодишна жена се изкачваше, много ни се искаше да узнаем нейното лично желание. Но никой няма право да безпокои душата, устремена към Светилника...

Разпятието на Голгота, където най-често се отслужват нощните богослужби от гръцки духовници, напомня уголемено разпятие в олтара на православен храм. Още първата нощ част от групата пристигна за Света литургия. Не разбирахме текста на гръцки, дори чухме само, че Евангелието е от Матей. Около нас имаше десетина руски монахини от близък манастир, които седяха на пейки и често правеха кръстен знак с ръка пред гърдите. Слушах песнопенията на литургията, но гледах Разпятието и си мислех, че не искам Иисус Христос да страда! Изговорих на глас думите си към Него, макар да знаех, че без страдание няма подвиг и изкупление... Когато мина един часът след полунощ, няколко души от групата ни тръгнаха към хотела — на другия ден програмата беше дълга, уморителна... Най-преданите останаха на Голгота до получаване на причастие в три часа... Казват, че да получиш причастие на това място, е все едно Той да те помилва с ръка. Съзнавах, че не съм достойна за подобна милост и продължих да мисля, че искам да снема Христос от Кръста, преди да издъхне...

* * *

Знаехме, че пътуваме към съвременния исторически музей на Израел „Йад Вашем“, но не очаквахме, че автобусите на паркинга там ще бъдат повече, отколкото бяха при баптистериума на р. Йордан и при Кумран на Мъртво море. Посетителите край най-новия жертвеник на еврейския народ — Холокоста от Втората световна война — този ден бяха повече, отколкото чакащите за поклонение пред Гроба Господен. Мемориалът, изграден върху обширна площ през 50-те години на ХХ век, е разтърсващ по замисъл и внушение. Той има 20 сгради, подредени като самостоятелни зали с различни послания към човечеството. Малкият информационен лист, който получихме при влизане, съдържа макет на разположението и наименованията на залите, които могат да бъдат посетени по интереси. На последната страница с малки букви бе отбелязано: „Входът в историческия музей Холокоста е забранен за деца под десетгодишна възраст.“ Допускахме

две версии за ограничение: а) за да не се вдига шум; б) защото би могло децата да видят нещо, застрашаващо психиката им. Попитахме на гише информация за правилния отговор и оттам потвърдиха втората версия. На това бюро желаещите получават и допълнителни листове, написани на различни езици. Става ясно, че музеят „Йад Вашем“ или Шоа („Катастрофата“) продължава да събира сведения за изчезнали, убити евреи по време на войната в различни страни. С това продължава да се попълва и списъкът на повече от два милиона мъченици — жертви, загинали в хитлеристки концлагери или при други обстоятелства.

Още докато върви от входа по главната алея, посетителят вижда дървета с малки табели в пръстта. Написани са имената на хора, помогнали за спасяването на евреи от хитлеристкия геноцид 1939–1945 г. Тези хуманни личности от различни националности, с различно обществено положение, ранг, заслуги, съвест са наречени от признателните евреи Праведници на човечеството. С радост открихме дървото и името на Димо Казасов, удостоен с други 12 доблестни българи, между които митрополит Кирил Пловдивски, митрополит Стефан софийски и Димитър Пешев, помогнали да бъдат спасени около 50 хил. евреи, живеещи по време на войната на територията на България... След това продължихме към огромната зала, възпоменаваща имената на концлагерите, където са убивани хората с жълта звезда... Стените са изградени от огромни естествени камъни, а на пода, в отломка от изгорен метал около вечно горящия огън на незабравата, са изписани имената на концлагерите. Мракът, музиката, обстановката възбуждат размисли, от които човешкият ум се озадачава. И като не може да даде отговор, съвместим с любовта на Твореца към хората, вдига очи към небето с въпрос: „Защо все още някъде по света съществува военна престъпност, Господи?“

Кратка утеха и отговор на бликналата мъка по жертвите дава цитат, написан върху дипляната „Християнски приятели“ от Йад Вашем: „На тях ще дам в дома Си и в стените Си място и име по-добро, нежели на синовете и дъщерите; ще им дам вечно име, което няма да бъде изтребено.“ (Исаия 56:5)

Втората зала на нашето посещение беше потискаща и разтърсваща до сълзи — тя е посветена на милион и половина деца до десетгодишна възраст, загинали по време на геноцида! От светлината

на слънчевия ден поклонникът влиза в мрак с осветени стари снимки и живи „звезди“ — вечно запалени свещи в нощното небе. Траурна музика, идваща като че изпод земята, на фона на която се възпоменават имената на невръстните и тяхната възраст — тригодишен, осемгодишна, седемгодишен, девет... Който и да си, какъвто и да си — плачеш в тези няколко минути и ти се струва, че си вървял години назад във времето — до смъртта на малките мъченици.

Мислиш какво би извършил, ако това са твоите деца, твоите внуци?... Затова устните неволно се отварят за молитва към Всевишния вѣн: „Никога повече, на никое земно място да не се повтори Холокостът, Господи!“

Небето над Йерусалим наистина понякога напомня тленната жертва на земния свят в името на по-високата вяра, че след смъртта човешката душа се възнася за спасение към Твореца, който ни я дарява. И там започва вечният живот на онеправданите, на праведните, непорочните, оскърбените...

* * *

В автобуса съобщиха, че имаме радостна вест — ще ни приеме Йерусалимският патриарх Теофил III и ще ни раздаде църковни свидетелства за поклонничество, известни в миналото като документ за хаджия. Зарадвахме се. Малко православни групи от хиляди пристигащи в Светия град се удостояват да влязат за среща с Негово светейшество.

По време на византийската епоха от пети до седми век в юрисдикцията на Йерусалимската патриаршия са се намирили пет митрополии със стотици манастири, хиляди църкви и всички свети места. През тези години християнското население на Палестина е надхвърляло милиони. Патриаршията днес остава официален орган на управление и се намира в стария град на пет минути пеша от Гроба Господен. Тук мраморът е изваян, блестящо полиран; подът е с цветни мозайки...

Трябваше да почакаме в преддверието, тъй като патриархът на Йерусалим имаше делова среща. После ни въведоха в огромната гостна, уютно подредена за петдесет-шестдесет човека.

Върху престола е креслото с извезан герб: корона, Божи гроб, а долу са избродирани ключовете — символ на апостолска приемственост. Донесоха ни сок и шоколадови бонбони, а докато чакахме по места, временно идваха млади гръцки монаси, служители в Патриаршията... Мислех за тежката съдба на всеки, който носи короната. Този човек тръгва от смирението и послушанието, за да стигне до сила и власт, с много почит, но и с много тревожни нощи. Както свидетелства историята, понякога на светата земя се създават конфликти, външни набези, разруха... И цялото напрежение се стоварва сякаш върху носителя на короната с въпрос: „Защо е така?“

Станахме на крака, за да посрещнем Негово светейшество в служебно одяние, було, жезъл... Поздрави ни на английски, после седна в стола, за да ни разкаже най-важното за Патриаршията и да отправи своя благослов.

„... Много се радваме, че сте при нас в Светия град и патриаршията. Йерусалим е свещен не само за нас, а за целия свят, за юдеи и мюсюлмани. За нас мястото е благословено с кръстната кръв на нашия Господ Исус Христос. Затова ние имаме голямо благословение да бъдем пазители на светините в Йерусалим. В IV век тук е бил епископ Макарий, който говорил и информирал св. цар Константин за състоянието на светините. Императорът изпратил майка си св. Елена с архитекти, съветници, много пари, за да се погрижи за тези места. Първото най-важно нещо за нея е било да открие мястото на Светия кръст. След това тя започва строителство на великолепни храмове... След като построява храма на Гроба Господен, тя установява братството (ордена), който изпълнява мисията да пази светите места. Йерусалим има мисия да свидетелства за истинността на нашата Христова вяра. Никой в света не смее да оспори автентичността и истинността на местата, по които е бил Господ Исус Христос. Защото тайната на Боговъплъщението и на спасението се съдържа в това, че Господ е станал човек заради нас. Църквата тук има мисия да свидетелства за тези истини и да евангелизира сред поклонниците. Тук няма място за метафизични спекулации.

Това ще изпитате и вие по време на поклонението ви по светите места — това е важно и значително за вас като поклонници, за да преминете от мисия по светите места до бъдещата слава на Бога. Да се излекуваме, пречистим и да получим просветлението на Светия Дух...

Приканваме ви да предадете преживяванията на вашите близки, съотечественици, деца, за да посетят и те тези места.

Ние, нашето братство, живеем в единство с Христа. Ние сме членове на голямата Христова църква. А единството и разнообразието в Христа е величието на Неговата църква. За нас главата на Църквата не е някой човек, а Христос, в Когото вярваме и Го прославяме!...“

След словото си патриарх Теофил III поднесе на всички от групата документ за поклонничество с неговия подпис. Служителите му подаряваха по един ключодържател с чудотворната икона на Св. Богородица и по две големи цветни снимки:

Гроба Господен в Йерусалим и Негово светейшество Теофил III, патриарх Йерусалимски, в годините, които Бог е отредил той да Му служи на трона в тази Патриаршия.

* * *

Сред множеството храмове извън стария Йерусалим, свързани с мисията на Иисус Христос в града, в паметта на поклонника се събира твърде много информация от библейската история и съвременното. Освен това религиозната столица на Израел през последните петдесет години се е разпростряла толкова, че границите между някогашните селца и хълмисти райони са заличени. Йерусалим е нараствал, като е свързвал чрез домостроителство и съвременна промишленост някогашни селища.

От външната страна на крепостната стена, изградена през XVI век от Сюлейман Великолепни, пред Дамаската порта бяха събрани разноезични групи за пешеходна обиколка на стария град. На малките мюсюлманчета, седемдесетгодишни, екскурзоводът разпалено разказваше за подвига на мюсюлманските завоевания в Израел и техните светини. На друга група от Англия екскурзоводката обясняваше, че през тази врата е влязъл Иисус Христос в Йерусалим, от нея започва „Пътят на страданията“; счита се също, че оттук е излязъл апостол Павел на път за Дамаск и мисията му... И при акцента на различните важни събития всички поклонници, големи и малки, очакваха нетърпеливо да се срещнат със светостта на своята вяра, събрана в отломки и храмове в стария град зад крепостната стена.

Манастирът „Кръвната нива“ се намира на място извън пределите на някогашния Йерусалим. Тук са били заровени трийсетте сребърника, хвърлени в храма след разкаянието на Юда Искариотски. „Първосвещениците прибраха сребърниците и казаха: не бива да се оставят в църковния ковчег, защото са цена за кръв. И като направиха съвещание, купиха с тях гърнчаревата нива, за да погребват странници, затова и до днес тая нива се нарича кръвната нива...“ (Матей 27:6–8).

Храмът „Кръвната нива“ е на височина. В него има и скална пещера, откъдето апостолите са се разбягали поради страх, щом узнали, че Христос е предаден. В дола жителите на града са хвърляли някога боклука си. От него се разнасяли огън, дим, зловоние, напомнящи описанието на огнената геена, та мястото се считало нечисто, прокълнато.

На хълма в пещерата след шейсетгодишно подвизаване в юдейската пустиня в IV век пристигнал свети Онуфрий Велики. Той толкова дълго се молил на Бога да отмени гнева Си към прокълнатото място, че от скалата избликнала чиста вода... От нея вярващите християни си наливат с молитва.

Тук се виждат гробниците на стотици богомолци от стари времена, пристигнали в Йерусалим, за да останат завинаги в него. Прозорците и вратите на днешния манастир „Кръвната нива“ са боядисани в кървавочервен цвят — заради Христовата кръв, продадена от Юда за 30 сребърника...

Цялата Гетсимания със старите маслинови дървета, където Иисус се е молил да Го отмине горчивата чаша, остават незаличими в съзнанието. Така е навярно, защото тук вярващият търси у себе си Христос, но неволно открива и Юда Искариотски, който понякога Го предава... На мястото, където е била последната Иисусова молитва, в края на IV век, в годините на управление на император Теодосий Велики, е била издигната християнска базилика. Останки от нейните стени могат да се видят в съвременната католическа „Църква на страстите Христови“, известна също като храм на „Всички нации“. По височината на хълма е внушителният руски храм, посветен на Мария Магдалина, от която Иисус е изгонил седем бяса, затова тя най-дълбоко повярвала в Него.

В по-ниската част на Гетсимания е храмът с гроба на Света Богородица. Счита се, че в последните дни от живота си Божията

майка е била в дома на св. Йоан Богослов на отсрещния хълм Сион, където тя е починала. Но е погребана в Гетсимания... В храма, на няколко метра зад нейния гроб, е чудотворната икона „Св. Богородица Йерусалимска“. Този шедьовър на иконографията и милостта събра през 2001 г. в храма „Св.

Александър Невски“ в София стотици хиляди богомолци от цялата страна, за да измолят от небесната Майка нещо значително за себе си и семейството си... Ден преди тръгване към Израел ми съобщиха, че майка ми е настанена в интензивно отделение на болницата с инфаркт. Тук, пред йерусалимската икона помолих Небесната царица да запази майка ми жива, за да се видим отново! При своите молитви към невидимото човек обикновено не получава отговор веднага. Но нищо не може да отмени истината, която видях за секунди: след усърдната ми молитва очите на Богородица трепнаха, тя леко се усмихна и разбрах, че ще помогне! Веднага щом излязох вън, съобщих тази вест по джиясема в България, но не получих радостни вести за изхода на инфаркта. Започнах да повтарям по телефона възбудено: „Но Света Богородица се усмихна, тя невинаги отговаря веднага и никога не мами — ще помогне!“...

Когато се върнах в София, чух добрата вест — майка ми е вече вкъщи, без опасност за живота.

Недалече от Гетсимания, в маршрута на пешеходната поклонническа обиколка, посетихме Горненския манастир „Св.

Богородица Казанска“ — мястото, където Дева Мария се е срещнала с Елисавета, майката на св. Йоан Предтеча. Това беше неголям, старинен руски храм, откъдето всички купуваха кръстчета и икони на достъпна цена. Молитвите, пазаруването продължиха около час, а в това време на специални столове седнаха две възрастни схимонахини — Мария и Севастиана. Схизмата е висок духовен подвиг на въздържание от всички страсти на плътта; тя се постига в безмълвие, в постоянен пост и молитвена връзка с Бога. Сестра Мария беше по-млада, все още жизнена и общителна. Но сестра Севастиана, приведена от старостта, с избледнели зеници, наметнала на раменете специално покривало за духовната ѝ степен, започна да чете имена на хора, записали се тук за здраве. След всяко име изговаряше „Спаси, Господи!“... Бързо научихме, че тази някога млада, хубава, двайсет и три годишна девойка, е пристигнала в Йерусалим преди шейсет

години на поклонение и повече никога не се върнала в родината си — заради близостта с небесния си Жених Христос, Когото обикнала повече от всичко на света.

Срещуположно на Гетсимания се вижда хълмът Сион, където са станали две важни събития от християнската история:

Стаята, в която Иисус установява тайнството причастие сред Своите апостоли: „И като взе хляб и благодари, преломи и им даде, казвайки: това е Моето тяло, което за вас се дава; това правете за Мой спомен. Също взе и чашата след вечеря, като рече: тая чаша е новият завет с Моята кръв, която за вас се пролива“ (Лук. 22:19–20).

Тук е горницата — свидетел за слизането на Светия дух във вид на огнени езици над апостолите по време на Петдесетница и създаването на новата Христова църква (Деян. 2:1–43).

Днес на хълма Сион е една от най-внушителните католически базилики „Успение на Света Богородица“, в приземния етаж на която има чудесно изработена скулптура от дърво с естествени размери: Божията майка е неотразимо красива и миротворяща. По традиция сутрин и вечер в храма се извършват служби; след тях се чете молитва за мир, известна като „Дъга над Кръста“ — символ за помирение между Бога и хората. Молитвата е кратка, преведена е на френски, немски, английски и се предлага на посетителите, за да участват (ако желаят) в общото моление: „О, Господи, изпрати Твоя мир над светия град Йерусалим и над целия свят! Запази го дълбоко в сърцата на всички хора, защото Твоят Божествен мир е мирът, който светът не може да ни даде. Твоят мир освобождава всички, които са в мрежите на физическо и психическо насилие, дори жертвите. Ние сме безсилни да свидетелстваме пред многото форми на агресии и несправедливост, на войни, на социални и дори лични прегрешения в нашия живот. Господи, изпълни света със Своето могъщество, с Дух на любов и справедливост. Помогни ни да съдействаме на Твоята воля за мир чрез думи и дела в съгласие с радостта и благополучието на хората, които ни окръжават. Ние те молим, Господи, на любовта и вярата. Ние те хвалим и благодарим за всичко.

Амин!“

* * *

В руските и гръцките манастири на Израел срещаме млади, симпатични момичета и момчета, избрани от Исус Христос. Същото изискване за пожизнено безбрачие се изисква и в католическите манастири. Не защото Бог иска лишения от обичайното за човека семейство, а защото Христос ги свързва в ново християнско семейство. В един от православните манастири видях млада послушница, която преди да бъде въведена в монашество, взеше неголям тъмен плат с цветни конци и пошиваше думи. Попитах я какво означават думите, а тя прочете: „Твоите рани нося на тялото си, Христе.“ Онези, които могат да се отрекат от себе си заради Него, са единици.

За тях са в сила блаженствата, които човешката душа би могла да изпита в земното и небесното царство. Разбира се, че и тези Христови избраници доказват верността си чрез устойчивост при изкушения — както е бил изкушаван и Сам Той.

Винаги, когато съм чела за къпалнята Витезда при Овчи порти, за чудото на Исус Христос, излекувал със слово болния от 38 години, съм искала да видя този извор, сравнявайки го с познати обществени басейни или бани. Не само съм искала да видя чудодейното място, а да доведе при него всички приятели, неизлечимо болни от детство. Тъй като аз не успях да ги излекувам със слово, допусках, че при целебния извор Витезда Исус Христос ще ги вдигне от одъра на страданието. Срещата с новозаветната къпалня в днешния Йерусалим, в дъното на която сред руини се виждаше само мътна вода до глезените на краката, разочарова очакването ми, но ме задължаваше да бъде трезва. Въпреки пресъхналите дълбини на някогашната йерусалимска Витезда трябваше да продължавам да вярвам, че водата на целебните извори по света съществува, защото Христос е жив. И Той продължава да извършва Своите чудеса чрез вода и хляб, чрез човешка ръка и милост... Както е казал Ангелът на жените при Гроба Господен: „Защо търсите Живия между мъртвите? Няма Го тук, но възкръсна; припомнете си какво ви бе казал, когато беше още в Галилея...“ (Лук. 24:5–6)

* * *

В групата ни имаше жена, около петдесетгодишна, облечена винаги в черно. Неудобно беше да я попитаме защо в дневните горещини не облича светли дрехи — допускахме, че е починал неин близък. Едва след нощната литургия на Гроба Господен сутринта във фойето на хотела тя разказа: „Имах дъщеря, която след кратко боледуване почина преди шест години. Беше студентка, навършила двайсет години и си остана на толкова. Не мога да опиша скръбта на цялото ми семейство и усещането, че случилото се не е истина, че момичето ми ще се върне вкъщи... «Виждах я» по улиците и исках да я настигна; живеех със снимките ѝ... Шест месеца след погребението сънувах, че телефонът вкъщи звъни и съпругът ми се обажда.

Разбрах, че говори с нея и ѝ каза, че тя трябва да превежда от английски. Аз взех слушалката, за да я чуя, попитах я защо не се обажда, а тя отговори задъхана, че е много заета. Има си нов приятел, трийсет и три годишен, с брада. Опитах се да ѝ кажа, че е възрастен за нея, а тя уточни: *С него имаме много работа — да подготвим хората за вечността!* Телефонът се изключи, а аз се събудих. Бях спокойна за първи път — детето ми живее, въпреки че не го виждам.“

Подобни „обаждания“ на отминали от света покойници се случват при хора, които вярват, че техните близки са живи в невидимите владения на Бога. Тази вяра не изключва скръбта по внезапна загуба на родно дете или любим човек; не лишава от молитви и печал живите, разделени с реалния образ на любовта им. В немалко случаи Бог допуска покойният да се яви за кратко в светлинно тяло при живите (както Иисус се явява на учениците Си), за да утеша страдащите живи и да укрепи вярата им. Той наистина може да възкресява мъртви — както е възкресявал покойници на смъртно ложе и както е върнал към живот Лазар, положен в гроба преди четири дни... Но не Го прави, защото има промислителен план за всеки човек и за бъдещето на света.

Витания е била малко селце в долината между Йерихон и Йерусалим, където Христос минавал често не само заради главния път между големите селища, а и заради обичта си към семейството на Марта, Мария и Лазар. Гробницата на Лазар, подобно на много свети места, свързани с живота и чудесата на Иисус, е била разрушавана, забравяна и омаловажавана, но по Божия воля след време към нея са се отправяли милиони поклонници. В началото тя е била обикновена

еврейска семейна гробница и не се е намирала така дълбоко в земята, както я намираме в наши дни — 27 каменни стъпала под нивото на съвременното селище. Дали това е автентичното място на възкресението на Лазар, питахме се, докато се спускахме.

На малка площадка за 4–5 човека, преди да се влезе в самия гроб, се разнесе неприятна миризма. Допуснахме, че оттук минава нечист канал на селището, но се досетихме, че тук не би могло да има канал. Докато търсихме причината, миризмата спря като по сигнал. Аха, нали тялото на мъртвия Лазар било вече зловонно — Бог ни напомняше не за днешен канал, а за Лазар...

В тази гробница човек най-често започва да мисли, че всички негови покойници са отдавна живи и някога той ще стане жив като тях... Затова докато се връщахме обратно по каменните стъпала, хората с камери снимаха, снимаха... Мария, духовната ми сестра от Бургас, на изхода каза: „Каквито снимки да покажем вкъщи, каквото да напишем или да разказваме, чувството на преживяното тук е неотразимо!“

Чувството за съпричастност със смъртта и безсмъртието наистина са по-силни от общото молитвено чувство в близките два храма — православен и католически. Дори в XVI век мюсюлманите са построили недалече от гробницата джамия, в която са пренесли част от гроба на Лазар — приятеля на Христос. А името на съвременното арабско селище Азарие произлиза от византийското и латинско наименование Лазарион — името на възкресения от Христос Лазар.

Същия ден посетихме и гробницата на света Тавита, възкресена от апостол Петър за чест и прослава на Всемогъщия.

Тук, в далечните покрайнини на старинна Яфа, ни посрещнаха градините на прекрасно подреден руски манастир — духовен оазис сред палатките на бездомници.

Недалече от Яфа е Лида Палестинска, превърнала се още през византийската епоха в център за поклонение на християни. Съгласно древното предание Лида е родно място на великомъченик Георги, офицер по времето на гоненията на император Диоклециан. Мъченията на св. Георги са станали в гр. Никомидия; а преданието твърди, че неговите съграждани са пренесли мощите му на родното място в Лида. От пети век тук има поклоннически живот. След нападението на арабите църквата и гробът са били разрушени. През

1873 г. православната патриаршия е купила от мюсюлманите част от двора на джамията, в която се намирала гробницата и така е бил построен храмът на св. Георги в Лида Палестинска. Ние пристигнахме на 15 ноември към 14 часа непосредствено преди отпътуването към летището край Тел Авив... Посрещна ни екзотична картина на приготвяне за голям празник.

Неизвестно защо тук хората празнуват св. Георги не на 6 май, както в България, а на 16 ноември. В притвора на храма имаше кошници с цветя за украсяване на олтара и иконостаса.

На следващия ден трябваше да бъдат изнесени мощите за поклонение и както каза еврейският свещеник, към храма ще дойдат около 600 хиляди поклонници от целия православен свят. Решихме, че завишава значително цифрата и попитахме дали няма да дойдат само 600 или 6000 поклонници, а той държеше, че ще бъдат около 600 хиляди.

В гробницата белият мраморен барелеф на св. Георги с копие беше облян в маслиново масло. Най-ревнивите поклонници от нашата група почти изгребаха и изтопиха с памук свещения елей, за да отнесат на близки в България. Това отчасти задоволи желанието ни да се поклоним пред мощите на светеца, които така и не поднесоха за поклонение, защото не е точно денят на празника. При излизане от гробницата спряхме. Към стената се виждаха вериги, където в миналото са връзвали бесновати за изцеление. Свещеникът ни благославяше, като поставяше металния нашийник от веригата върху главите ни и изговаряше на еврейски неразбираема молитва.

При излизане от храма необичайна езическа картина се отвори пред очите ни — на площада пред църквата принасяха в жертва агнета и ярета, докарани в ремаркета специално за празника на свети Георги. Обясниха, че тези приношения продължават до среднощ, след което всяко семейство си приготвя храната за 16 ноември. Имаше много мюсюлмани, почитащи св. Георги и търсеци неговата защита. Сергиите на амбулантни търговци с всякакви играчки, пищялки, сувенири напомняха наш панаир, където душата и тялото се разтоварват от делниците.

Според картата за поклонници в Израел на територията на страната има около 700 места, свързани със старозаветни и новозаветни библейски събития. Дори със съвременните транспортни

възможности за посещението им, за молитвено вглъбяване и присъствие по време на литургия е необходим месец. Ние имахме осем дни за докосване до светостта и това ни беше достатъчно. „Компютърът“ на човешкия мозък не може да осмисли и запамети толкова информация — пък навярно повече не е необходимо. От стъпките по Израел всеки човек събира онова, което ще му послужи в бъдеще като мисия, отношение, религиозно чувство и съпричастност с вярващи хора.

* * *

При Огненото място Мухрака на планината Кармел се раздава малка брошура, описваща легендарни събития, свързани с религиозни култове и жертвеници на племена, населявали долината хиляди години преди Рождество Христово. В нея се чете: „Проблемът е в това, че по онова време всеки народ имал свой Бог, всеки се опитвал да докаже, че неговият е единствен, а другите не съществуват...“ Така мислили хората, това изповядвали и били доволни, че цялата истина на небето и земята е тяхна.

Положението днес НЕ е много по-различно: хора от различни народи и етноси, принадлежащи към различни религии и учения, продължават да вярват, че техният път към Бога е единствено правилен, праведен, незаблудим; само той води от земното към небесното царство. Тази вяра сама по себе си не вреди никому. Докато някой от нейните учители или проповедници не се задълбочи толкова, че да отхвърли всички други религии, като ги обяви за лъжливи и опасни, та така на всяка цена да докаже онази, към която принадлежи. Подобни пристрастия се наричат фанатизъм — чувство, присъщо на малокултурни хора с користна цел. Тези емоции вадят на показ не само личното тщеславие, но често могат да подведат групи хора.

За да се укрепи любовта между вярващите независимо от тяхната националност, раса, религия, са провеждани много събори и срещи на вярващи. Но все заради църковни пристрастия, догматични спорове, канони, интереси сред водачите не е постигнато много. Отхвърлянето на чужди достойнства с цел да бъде доказано своето верско превъзходство е похот на гордостта или лицемерието — независимо

кой си служи с такива методи: православен, католик, протестант, друговедец...

В нашата българска група имаше богослов с презрително отношение към неправославни. Той дори препоръчваше да не влизаме в някои храмове, защото са католически. Този много учил християнин се опита да омаловажи дори факта, че в католическия храм в Гетсимания молитвата „Отче наш“, преведена на всички езици, е написана и на български. Тук вместо благодарност от сърцето му излезе присъда: „Ние нямаме нужда да ни уважават еретици!“ А за Бахайския център с великолепни градини, сред които е изграден Световният дом на справедливостта в Хайфа (на 30 км от Назарет), същият богослов каза, че бахайската вяра е дяволска работа... Напомнихме му, че с каквато мярка ние отмерваме отношението си към другите, с такава ще ни го върне нашият небесен Баща...

И слава Богу, че Гробът Господен все още не е разделен на църковни части, та в него всички вярващи в Господа можем да влезем така, както душите ни ще тръгнат към небесното царство — съдени само от Великия Съдия заради нашите дела по сърце — не според нечия човешка присъда или според църковната ни принадлежност.

Докато холандската група вървеше по улицата „Пътят на страданията“ към Голгота и на глас четяха Евангелие, отразяващо страстите Христови, нашият теолог напомни: „Тези еретици са отлъчени от Църквата, не отивайте с тях!“ Пък хората, вгълбени във вярата си, изобщо не подозираха, че са отлъчени от някого и продължаваха да вървят към мястото на разпънатия Иисус...

* * *

Докато пътувахме в самолета за София, Виктория извади от ръчната чанта химикалка. Каза, че ѝ е подарена от бедуина с мулето пред манастира „Св. Георги Хузевит“ в Юдейската пустиня. Той щял да ѝ пише по интернет чрез приятели в Йерусалим, а тя обещала да му отговаря. Вероятно било и да си гостуват... Хареса ми това, че момичето си спомня радости на сърцето, които в този момент за нея бяха по-скъпи от всичките ни подаръци, купени по Светите места. Защото вярата и любовта са онова, което не се вижда с очи; не може да

се купи с разменни монети, а осветцава пътя на всяка душа към вечното Царство на Бога.

Декември 2007 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.